

การกำหนดภาพอนาคตการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ของตำบลคลองแห อำเภอยะหริ่ง จังหวัดสงขลา

Designing a Foresight of Community Economic Development in Khlong Hae Sub-district, Hat-Yai District, Songkhla

โสภิต จิระเกียรติกุล (Sopin Jirakiattikul)¹

เอมอร ใจยมราศ (Aim-on Jiamrat)²

นวิยา ยศวิไล (Nawiya Yotwilai)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบันและอนาคต 5 ปีข้างหน้า และเป็นการกำหนดภาพอนาคตรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเป็นการวิจัยเอกสารและเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในอาศัย TERMS ประกอบด้วยจุดแข็ง 1) การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย 2) การขอชมและการลงทุน 3) ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ 4) การมีจิตสำนึกพึ่งพาตนเอง และ 5) สังคมพหุวัฒนธรรม และจุดอ่อน คือ 1) ขาดการนำนวัตกรรมมาช่วยลดต้นทุน 2) การพัฒนาเศรษฐกิจขาดความต่อเนื่อง 3) การขาดพื้นที่รับและกระจายน้ำ 4) การไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม และ 5) ปัญหาเสเพลติด การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกใช้ PESTE ประกอบด้วยโอกาส 1) ความร่วมมือระหว่างประเทศ 2) อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ 3) การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

³ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (ประเทศอินโดนีเซีย)

4) การเร่งพัฒนานวัตกรรม และ 5) การร่วมมือฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และความท้าทาย คือ 1) ความมั่นคงภายในประเทศ 2) โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนสู่ภาคอุตสาหกรรม 3) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม 4) อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ และ 5) มลพิษทางสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ SWOT ทำให้เกิดข้อเคลือบด้วยอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่นำไปสู่สภาพอนาคต คือ ภาพความยั่งยืนที่เป็นเป้าหมายสำคัญ มีวิสัยทัศน์ว่า สภาพแวดล้อมไร้มลพิษ เศรษฐกิจเข้มแข็ง ด้วยความร่วมมือทุกคน ผู้สังคมที่ยั่งยืน หรือเรียกว่า 2E2S

คำสำคัญ: การมองอนาคต, เศรษฐกิจชุมชน, คลองแห

Abstract

This research has objectives: To analyze internal and external factors that include strengths, weaknesses, opportunities, and challenges. The influence on the economic development of the community in the present and in the next five years, and to design the future image to support the development of the community economy by planning in the future. The data have been collected by the combination of document and qualitative research, by in-depth interviews, focus groups, and workshops.

Internal factors analysis based on TERMS. The strengths of this community are: 1) Modern Technology in daily life; 2) Save and Invest; 4) Self-reliant Mind; and 5) Multicultural Society. The weaknesses are 1) People lack innovation and technology to reduce production costs, 2) The economic development within the community is not continuous, 3) The community has no area to receive and distribute water, 4) Lacking of the opportunity to participate in the activities, and 5) Drug Problem. And, external factors analysis based on PESTE. These opportunities include: 1) International Cooperation; 2) Economic Growth; 3) Educational Quality Improvement; 4) Accelerated Innovation Development; and 5) Natural Resource Recovery. The key challenges/threats are composed of: 1) National Security;

2) Agriculture-based to Industrial; 3) Social Inequality; 4) Computer Crime; and 5) Environmental Pollution. The SWOT analysis leads to the main driving force is the economic growth rate and the abundance of natural resources to the future, including 1) Sustainability 2) Ancient 3) Collapse, and 4) Congestion. The vision is CSCS (Clean Environment, Strong Economy, Civil Society, Sustainable Society)

Keywords: Foresight, Economic Community, Khlong Hae

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในด้านการกำหนดนโยบายการพัฒนาของประเทศไทย คือ การที่นโยบายนั้นมาจากความคิดสรุปจากผู้กำหนดนโยบายที่มองเห็นปัญหาในมุมมองของภายนอก นโยบายหรือยุทธศาสตร์และการพัฒนาที่ไม่ประสบความสำเร็จ อาจเนื่องจากนโยบายถูกกำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุด เพราะเป็นการแก้ปัญหาในมุมมองที่ไม่สอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการของประชาชน อาจเป็นการมุ่งเน้นทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดบนพื้นฐานแนวคิดแบบทุนนิยม และแนวทางการพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ ที่จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาแบบอย่างของชาติตะวันตกและความเป็นตะวันตกที่เจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรม ทำให้คุณค่าและปทัสถานของสังคมเป็นสังคมที่เอื้อต่อกระบวนการสะสมทุน การผลิตขนาดใหญ่ การพึ่งพิงเทคโนโลยี องค์ความรู้และบุคลากรจากต่างประเทศ ทั้งนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จได้นั้น ประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องมีจิตสำนึกที่ร่วมกันและปรารถนาที่จะดำรงอยู่ด้วยกัน ด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน โดยการดำเนินการของเศรษฐกิจชุมชนเป็นการดำเนินการแบบข้างล่างขึ้นสู่ข้างบน (Bottom-Up) ควบคู่กับความพร้อมและศักยภาพของชุมชน แต่ทว่าในความเป็นจริง เศรษฐกิจชุมชนมักถูกมองว่า เป็นเศรษฐกิจนอกระบบเท่านั้น

ช่วงวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง เมื่อปี พ.ศ. 2540 สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของเศรษฐกิจที่เติบโตด้วยเงินตรามากกว่าการทุ่มเทไปยังภาคการผลิตที่แท้จริง

และเป็นช่วงเริ่มต้นของการหวนกลับมายังแนวคิดของการปฏิบัติตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของประเทศควบคู่กับการแก้ไขวิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่ประเทศไทยต้องเผชิญในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ หลังจากแนวคิดทุนนิยมแพร่ขยายไปทั่วโลก กลไกโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวคิดความเป็นสากลนิยมก็ได้เกิดขึ้นตามมา ภาคการเกษตรของประเทศไทยที่ถูกทำลายพร้อมกับวิถีวัฒนธรรมการเกษตรด้วยการเพาะปลูกกลับกลายเป็นเชิงอุตสาหกรรม การส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ประเทศไทยต้องหาซื้อนำเข้ามาจากต่างประเทศทำให้เกิดการเสียสมดุลการค้าระหว่างประเทศ

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนหรือการเชิดชูคุณค่าของวัฒนธรรมนั้นได้ถูกผลักดันให้เกิดขึ้นในประเทศไทยเช่นกัน แต่กระบวนการผลักดันให้เกิดเป็นแนวทางกำหนดนโยบายหรือแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศส่วนใหญ่มุ่งเน้นความเติบโตทุกเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมมากกว่าการตอบใจการพัฒนาระดับชุมชนที่มีความแตกต่างในด้านวิถีวัฒนธรรมและสภาพภูมิประเทศ ทั้งนี้ ภายใต้หลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นี้ เป็นการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติอย่างสมดุลผสมผลและมีภูมิคุ้มกันในการบริหารความเสี่ยงที่ดี

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพื้นที่ชุมชนตำบลคลองแห เนื่องจากปัจจุบันนี้ชุมชนคลองแหมีการขยายตัวของชุมชนทั้งการที่ประชากรเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวเป็นชุมชนอย่างรวดเร็วเนื่องจากเป็นพื้นที่ ๆ ติดกับเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ การพัฒนาเมืองหลักหาดใหญ่-สงขลา การใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงไปจากส่วนใหญ่ที่เป็นภาคเกษตรได้ลดลงโดยเฉพาะพื้นที่ทำนาได้เปลี่ยนมาเป็นนาไร่ เป็นสวน ที่อยู่อาศัย ถนน พาณิชยกรรมและบริการและที่ตั้งของหน่วยงานภาครัฐที่ดิน เพื่อที่อยู่อาศัยและการประกอบกิจการทางพาณิชยกรรมและการอุตสาหกรรมเกิดขึ้นหรือเพิ่มจำนวนมากขึ้น และเนื่องจากมีความสนใจในสภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับภาคการเกษตร ควบคู่กับความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง ภายใต้การขยายความเป็นเมืองและเงื่อนไขที่ภาคอุตสาหกรรมกำลังเติบโตด้วยเช่นกัน การกำหนดภาพอนาคตชุมชนตำบลคลองแหนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการ

สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของประเทศและรองรับกับเหตุการณ์ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการมีส่วนร่วมตลอดจนทุกคนเข้าใจชุมชนตนเองและร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ด้วยกัน เพื่อให้เป็นชุมชนที่เป็นไปภาพของความยั่งยืน (Sustainability)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (SWOT) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลคลองแหทั้งในปัจจุบันและอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า

2) เพื่อกำหนดภาพอนาคตในการรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลคลองแห ช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 ให้มีความสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาประเทศ โดยผ่านการวิเคราะห์และวางแผนภาพอนาคต (Scenario Analysis and Planning) ซึ่งมุ่งเน้นประเด็นหลักที่อาจจะส่งผลกระทบต่อตำบลคลองแหภายใน 5 ปีข้างหน้า

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการศึกษาดังต่อไปนี้

1) แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของประเทศไทย

(1) แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาที่กระจายประโยชน์เศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยภาพรวมเพื่อกลุ่มคนในอนาคต (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556, หน้า 56)

(2) แนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (Self Help or Self Reliance Development Approach) ที่เป็นการดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่กระทำโดยครัวเรือนและปัจเจกบุคคล เพื่อให้บรรลุการมีหลักประกันของการดำรงชีพของประชาชน ดังนั้น การพึ่งตนเอง จึงหมายถึงสังคมหรือกลุ่มที่มีการจัดระบบ เพื่อให้ประชาชน

สามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยการช่วยเหลือตนเอง หรือความร่วมมือกับบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เงื่อนไขการพัฒนา แบบพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนา จะต้องเป็นกลุ่ม 2) การมีจิตสำนึกและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) 3) การสร้างจิตสำนึกขึ้นมาใหม่ 4) การรวมตัวของประชาชนในรูปแบบของกลุ่ม 5) การประสานวัฒนธรรมในทุกระดับ และ 6) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (กุหลาบ รัตนสังกรรม, วสุธร ตันวัฒนกุล, อรพิน ทองดี และสุนิศา แสงจันทร์, 2545, หน้า 25-27)

แนวคิดการพึ่งตนเองตามตัวแบบ TERMS (TERMS Model) โดย สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551, หน้า 35-47) อธิบายให้เห็นว่า ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ จำเป็นต้องประกอบด้วย การพึ่งพาตนเอง 5 ประการ ได้แก่ 1) การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (Technological Self-reliance: T) 2) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (Economic Self-reliance: E) 3) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-reliance: R) 4) การพึ่งตนเองทางจิตใจ (Mental Self-reliance: M) 5) การพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Self-reliance: S) ซึ่งทั้งหมดนี้ ต้องมีการพัฒนาอย่างสมดุลให้เป็นที่ไปตามศักยภาพและเป็นเครือข่าย โดยที่ทุกคน ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้ ปรัชญาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ของไทยนั้นจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในตัวบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน ภายใต้แนวคิดที่ว่า มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด และแต่ละคนมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

2) สถานการณ์และแนวโน้มของประเทศไทย บัจจุบันการผลักดันมิติต่าง ๆ และการปรับโครงสร้างประเทศ ภายใต้กลไกและการขับเคลื่อนที่ทุกคนได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสังคมไทยประกอบด้วย 1) ด้านการเมืองและการปกครอง (Political) มุ่งเน้นความสนใจถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ ความมั่นคงภายใน ประเทศ และการบริหารจัดการภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ 2) เศรษฐกิจ (Economic) มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ภาคการผลิตมีการสังสม องค์ความรู้และปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และโครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน จากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น 3) ด้านสังคม (Social)

ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างประชากรไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ความเหลื่อมล้ำในหลากหลายมิติ คุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ 4) ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Technological) ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรด้านนวัตกรรม ความสามารถในการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศไทย และอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ และ 5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environmental) มุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง มลพิษที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุน และการบริหารจัดการน้ำ

3) สภาพของชุมชนตำบลคลองแห สามารถจำแนกประเด็นอภิปรายได้ดังต่อไปนี้ (เทศบาลเมืองคลองแห, 2559)

(1) ข้อมูลทางกายภาพ ชุมชนตำบลคลองแห ตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 24.5 ตารางกิโลเมตร สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มทุ่งนา และคลองอยู่ตะเภาเป็นคลองสายหลัก

(2) โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยด้านการไฟฟ้า การประปา และถนน โดยการไฟฟ้า พบว่าในพื้นที่มีจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ 16,864 ครัวเรือน ส่วนการประปา พบว่าจำนวนครัวเรือนที่มีประปาใช้มีประมาณ 2,950 ครัวเรือน โดยมีการคมนาคมและการขนส่งสินค้าที่สะดวกสบาย

(3) สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ประชากรในชุมชนตำบลคลองแหตามฐานทะเบียนราษฎรมีจำนวน 35,826 คน จำนวน 17,739 หลังคาเรือน ซึ่งมีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรมที่ทุกคนสามารถพบเห็นได้ทั้งชาวพุทธและมุสลิม ขณะที่การเติบโตของชุมชนตำบลนี้ ส่งผลให้เศรษฐกิจของพื้นที่มีความหลากหลายมากขึ้น ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพ 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ค้า 2) กลุ่มแม่บ้านเมืองใหม่ 6 นรินทร์ธร 3) กลุ่มผลิตดอกไม้จันทร์ 4) กลุ่มหัตถกรรมทรงนก 5) กลุ่มผ้าบาติก 6) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผลิตเครื่องแกง และ 7) กลุ่มแม่บ้านผลิตผ้าคลุมผมสตรีอิสลามและเครื่องประดับ

4) การมองอนาคตและกระบวนการวางแผนภาพด้วยอนาคต การมองไปในอนาคตที่มีความไม่แน่นอนต้องมีการวิเคราะห์ถึงแนวโน้ม ความเสี่ยง และเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดการณ์ เพื่อสร้างภาพอนาคตที่อาจเกิดขึ้นจริงและสามารถ

รองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งการมองอนาคต (Foresight) เป็นกลไกที่จะทำให้การมองเห็นอนาคตที่สามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ เพื่อทำความเข้าใจให้มีความชัดเจนและบริหารจัดการกับเหตุการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ (Bishop, Hines & Collins, 2007, p. 10) การวางแผนด้วยภาพอนาคตนี้ ถือเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการมองอนาคตที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ โดยครอบคลุมเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวโน้มของปัจจัยขับเคลื่อน (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555)

กระบวนการวางแผนด้วยภาพอนาคต สำหรับการวิจัยนี้สามารถลำดับได้เป็น 6 ขั้นตอน (Wulf, Meissner & Stubner, 2010, pp. 9-17) ได้แก่ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ผลักดันภารกิจประสบความสำเร็จ โดยเริ่มต้นจากการหาปัจจัยผลักดัน (Driving Force) ผ่านกรอบการตรวจสอบ (Framing Checklist) 2) การค้นหารูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Determine Pattern of Interaction) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เพิ่มเติมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ และพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลักดัน โดยนำกรอบวิเคราะห์ SWOT เข้ามาช่วยพิจารณาด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอบทิศทางแบบ 360 องศา 3) การสร้างภาพอนาคต (Building Scenario) ซึ่งทำการอธิบายปัจจัยสำคัญที่เกิดขึ้น (Predetermined Factor) เป็นการจัดทำรายการปัจจัยหรือตัวแปรสำคัญต่าง ๆ ที่คาดการณ์ว่าจะต้องเกิดขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน และระบุความไม่แน่นอน และเป็นการการจัดกลุ่มปัจจัยการลดจำนวนตัวแปรให้อยู่ในระดับที่ง่ายขึ้นด้วยการจัดกลุ่มปัจจัย ทั้งปัจจัยที่แน่นอนและไม่แน่นอน รวมถึงจัดลำดับปัจจัยเพื่อสร้างแรงผลักดันที่จะทำให้อนาคตเปลี่ยนแปลงไป 4) การวิเคราะห์ความหมาย (Analyze Implication) ในมุมมองที่เข้าใจได้ง่ายขึ้นตามภารกิจขององค์กร 5) การประเมินสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง (Evaluate Scenario) และ 6) การติดตามตัวบ่งชี้สถานการณ์ (Monitor Indicator)

5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(1) ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในมิติทางเศรษฐกิจนั้น จากการศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในชุมชนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน (2558, หน้า 101) พบว่าความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวจะเพิ่มขึ้น

หากมีการประชาสัมพันธ์กับเครือข่าย เศรษฐกิจสีเขียวของชุมชนจำเป็นต้องเกิดขึ้นที่ชุมชนจากฐานราก โดยประชาชนในชุมชนต้องเป็นผู้สร้างเศรษฐกิจสีเขียวขึ้นมาบนพื้นฐานที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ร่วมกัน การที่ประชาชนบริหารจัดการดูแลตนเอง และการคำนึงถึงความจำเป็นทางสังคมของชุมชน โดยใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นหลักในการปฏิบัติ นอกจากนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันจะทำให้มีการกำหนดวิธีการผลิตสีเขียว การพัฒนาเศรษฐกิจมีความสร้างสรรค์และยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมตามมา เช่นเดียวกับผลการศึกษาด้านสภาพปัญหาการพึ่งตนเองของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งพีระ กันหาชิน, วิบูล เป็นสุข และชาติรี นาคะกุล (2556, หน้า 63-64) ระบุว่า การพึ่งพาตนเองมี 4 องค์ประกอบ คือ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตใจ สังคมและการเรียนรู้ นอกจากนี้จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเมืองพัทยาไปสู่เมืองแห่งการท่องเที่ยวของสุจิตรา กาลจักร, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และเอกวิทย์ มณีธร (2557, หน้า 192-193) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านการเมือง และ 3) ด้านสังคม กระบวนการพัฒนาเมืองพัทยาจึงมิใช่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

(2) การวางแผนของชุมชนด้วยการมองภาพอนาคต จะเห็นได้จากในชุมชนต่าง ๆ ของมลรัฐนอร์ทเท็กซัส (North Texas) และดัลลัส ฟอर्थ วอร์ธ (Dallas-Fort-Worth) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐกิจ องค์การที่มีความเชื่อมโยงกับแต่ละชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนทั่วไป เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการสร้างวิสัยทัศน์ของ 2 มลรัฐนี้ต่างดำเนินการโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งการวิจัยของ Oliver (2014, p. 47) รายงานว่า ปัจจัยผลักดันที่สำคัญในการวางแผนเหมือนกัน คือ อัตราการเติบโตของประชากรที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของแต่ละมลรัฐ แต่ทว่า ผลลัพธ์ของทั้ง 2 มลรัฐนี้ก็กลับแตกต่างกัน แม้ว่า การวิจัยจะนำข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในแต่ละมลรัฐมาทำการวิเคราะห์และวางแผนด้วยกระบวนการด้วยการมองภาพอนาคตเช่นเดียวกันก็ตาม ขณะที่การศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับอนาคต 10 ปีข้างหน้าของชุมชนในโรมาเนีย ตามที่ Ghisa, Goux-Baudiment, Dator & Cole (2011, pp. 997-1005) พบว่า ปัญหาและความท้าทายที่สำคัญ คือ การอพยพเข้าประเทศ ความยากจน สังคมผู้สูงอายุ ขาดแคลนวัยทำงาน จึงจำเป็นต้องพึ่งพาส่งผู้ที่ย้ายเข้ามา การออกจาก

โรงเรียนก่อนเวลา และสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม และแห้งแล้ง โดยการวิเคราะห์แบบนิรนัยและกำหนดภาพอนาคต 4 ภาพ ได้แก่ การเติบโต (Grow) การล่มสลาย (Collapse) ความยั่งยืน (Sustain) และการเปลี่ยนแปลง (Transform) ซึ่งเป็นการมองอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาของสหภาพยุโรป (European Union: EU) ภายใต้แผนปัจจัยผลักดันสำคัญ คือ การเข้าถึงเทคโนโลยี และกลุ่มคนผู้สูงอายุ การกำหนดภาพอนาคตนี้ยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างและทิศทางของเครือข่าย รวมถึงความเป็นไปได้ในการให้ความช่วยเหลือ ยุทธศาสตร์แห่งความยั่งยืน โดยกระทรวงการท่องเที่ยวจะกำหนดนโยบายการพัฒนา และการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชนแต่ละแห่ง ขณะที่การศึกษาถึงยุทธศาสตร์ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่งตะวันออก จังหวัดปทุมธานี โดยทองแสงรวี ถิณะแก้ว (2555, หน้า 39-40) พบว่า ยุทธศาสตร์ ของพื้นที่นี้ ได้แก่ 1) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพาะปลูกที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ 2) การสร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อสังคม เกษตรยุคใหม่และวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) การพัฒนาความรู้ของเกษตรกรเพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชน 4) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ที่มีอยู่ในชุมชน 5) การพัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านระบบเศรษฐกิจชุมชนของเกษตรกร ให้มีความเหมาะสม และ 6) การพัฒนาการทำการเกษตรแบบปลอดภัย

วิธีการวิจัย

การวิเคราะห์และกำหนดภาพอนาคตนี้ถือเป็นการวิจัยประยุกต์ คณะผู้วิจัย ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ที่ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้ระยะเวลา รวมประมาณ 12 เดือน ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดวิธีการวิจัยได้ดังนี้

1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนตำบล คลองแห อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งเอกสาร งานวิจัยและข้อมูลทุติยภูมิอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจ

ในเบื้องต้นและสรุปแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและสภาพทั่วไปของชุมชนตำบลคลองแห

2) คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง พร้อมกับการสังเกต เพื่อเก็บข้อมูลจากประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน ตัวแทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวม 40 คน เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยทำการระบุนายามกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน

3) คณะผู้วิจัยทำการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยตัวแทนประชาชนในชุมชนตำบลคลองแหจำนวน 6 ครั้ง ครั้งละ 13 คน รวมทั้งสิ้น 78 คน เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของประชาชน บริบทและสภาพทั่วไปของชุมชนตำบลคลองแห

4) คณะผู้วิจัยดำเนินการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในหรือสภาพทั่วไปของชุมชน โดยตัวแทนประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน ทั้ง 11 หมู่บ้าน ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกโดยเครื่องมือ PESTE โดยตัวแทนองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้ง 5 ด้าน (การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม) ด้านละ 4 คน มาร่วมกันทำการวิเคราะห์โอกาสและความท้าทาย เพื่อให้ได้บทสรุปภาพรวมชุมชนตำบลคลองแห ใน ปัจจุบัน

5) คณะผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม จำนวน ทั้งหมด 33 คน ได้แก่ 1) ผู้บริหารเทศบาลและผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรภายนอก 2) กรรมการหมู่บ้าน และ 3) ตัวแทนหมู่บ้าน เพื่อให้ได้บทสรุปแนวโน้มสำคัญในอนาคตและภาพชุมชนในอีก 5 ปี ข้างหน้า

6) คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและร่วมกำหนดภาพอนาคตในอีก 5 ปีข้างหน้าของชุมชนตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ควบคู่กับหลักวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายอนาคตประเทศไทย 2579 ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของชุมชนตำบลคลองแห เป็นกาวิเคราะห์ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชนแห่งนี้โดยอาศัยตัวแบบ TERMS เป็นสำคัญ

1) กาวิเคราะห์จุดแข็งของชุมชนตำบลคลองแห สามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

(1) ประชาชนนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ชุมชนตำบลนี้เปิดรับการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเชื่อมอำนวยความสะดวกสบายและการติดต่อสื่อสารทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการที่นำมาใช้ในการช่วยทางด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ชุมชนตำบลให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอหาดใหญ่ให้เป็นที่รู้จักทั่วทั้งประเทศ

(2) ประชาชนมีความสามารถในการขอและการลงทุน เจ้าของกิจการเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลแห่งนี้ ประชาชนทุกคนต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลนี้ให้มีความเจริญเติบโต

(3) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลคลองแหตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ที่เป็นมหานครแห่งภาคใต้ตอนล่าง แต่ทว่า ประชาชนชุมชนตำบลคลองแหกลับให้ความร่วมมือกันรักษาความสะอาดบริเวณพื้นที่อย่างสวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคลองอู่ตะเภาที่เป็นลำคลองสายหลักไหลผ่าน นอกจากนี้ ประชาชนชุมชนนี้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างอนุรักษ์ด้วยความสุขควบคู่กับการรักษาพื้นที่สีเขียวของชุมชน

(4) ประชาชนต่างมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ประชาชนในพื้นที่ต้องการให้มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อสร้างงานและรายได้ภายในชุมชน ภายใต้ความร่วมมือของทุกคน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกของแต่ละครอบครัวสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างพร้อมหน้าทุกคน โดยครอบครัวส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่าการออกจากครัวเรือนไปทำงานยังภาคอุตสาหกรรมหรือภูมิภาคอื่น ๆ หรือในต่างประเทศ

(5) ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ประชาชนในชุมชนตำบลนี้มีทั้งชาวพุทธและมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยจะเห็นได้จากตลาดคลองแห

ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาคใต้ เหล่าบรรดาผู้ประกอบการต่างเป็น
ทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมในพื้นที่

2) การวิเคราะห์จุดอ่อนของชุมชนตำบลคลองแห สามารถอธิบายโดยสรุป
ได้ดังนี้

(1) ประชาชนในชุมชนตำบลนี้ขาดการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี
มาประยุกต์ใช้ในการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเติบโตของชุมชนตำบล
คลองแห เป็นการรวมกลุ่มอาชีพที่มุ่งเน้นแรงงานคนและความประณีตเป็นสำคัญ
เช่น กลุ่มหัตถกรรมกรงนก ถือเป็นกรรวมกลุ่มคนในการผลิตที่มุ่งเน้นฝีมือ
การประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีได้นำนวัตกรรมหรือเครื่องมือทางเทคโนโลยี
เข้ามาประยุกต์ใช้ผสมผสานร่วมกับการผลิต จึงใช้ระยะเวลานานในการผลิต
และไม่อาจสร้างมูลค่าเพิ่มได้จากผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ได้ ปัจจัยที่กำหนดราคาจึงขึ้น
อยู่กับความพึงพอใจของผู้ขายและผู้ซื้อเพียงเท่านั้น

(2) การพัฒนาทางเศรษฐกิจภายในชุมชนขาดความต่อเนื่อง ชุมชน
ตำบลคลองแหเป็นที่รู้จักหรือมีชื่อเสียงเชิงวัฒนธรรม แต่ทว่า ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา
เศรษฐกิจภายในชุมชนตำบลนี้เกิดความซบเซา เจ้าของกิจการบางแห่งปิดกิจการ
ตัวเองลง และบางครั้งสถานการณ์เช่นนี้เคยเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สามจังหวัดชายแดน
ประสบความปัญหาการก่อการร้าย เศรษฐกิจชุมชนนี้จึงอาจซบเซาลงเป็นครั้งคราว

(3) สภาพพื้นที่ชุมชนไม่มีพื้นที่รับน้ำและกระจายน้ำ เมื่อชุมชนตำบลนี้
เกิดประสบอุทกภัย จะมีลักษณะท่วมขังและเป็นเพียงเฉพาะแห่งเท่านั้น ซึ่งเมื่อ
ฝนตกในปริมาณมากติดต่อกันไม่กี่วัน จะส่งผลทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างรวดเร็วบริเวณ
เมืองใหม่ที่เป็นหมู่บ้านจัดสรรและบริเวณป่ากัน

(4) ประชาชนมิได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางหรือวางแผนยุทธศาสตร์
การพัฒนาชุมชนตนเอง ประชาชนมีบทบาทเพียงรับทราบและดำเนินการตามทีผู้นำ
ท้องถิ่นกำหนดแผนไว้

(5) ปัญหาเสถียรภาพที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เพราะหลายฝ่ายมุ่งเน้น
ให้ชุมชนตำบลนี้เป็นพื้นที่ทางธุรกิจ จึงทำให้ชุมชนนี้มีผู้คนหลากหลายแวะเวียนเข้ามา
บางคนจึงอาศัยช่องทางนี้เข้ามาลักทรัพย์ ประกอบกับกระแสวัฒนธรรมจากสังคมภายนอก

ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ต้องการหาเงินมาซื้อ/ขายยาเสพติด จึงเลือกก่ออาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการลักทรัพย์และจับปล้นผู้คนที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

2. การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ถือเป็นพลวัตที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลนี้ โดยอาศัยเครื่องมือ PESTE เป็นสำคัญ

1) การวิเคราะห์โอกาสของชุมชนตำบลคลองแห สามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

(1) การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งสนธิสัญญาต่าง ๆ ล้วนเป็นประโยชน์กับนักธุรกิจของประเทศสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิต แรงงาน ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีแนวโน้มพัฒนาการและความสัมพันธ์เป็นเชิงบวกมากขึ้น ซึ่งเชื่อมโยงกับความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนและการท่องเที่ยวในพื้นที่

(2) อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เมื่อสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้คนในอำเภอหาดใหญ่และใกล้เคียงต่างมีทุนทรัพย์ในการจับจ่ายใช้สอย ประกอบกับเจ้าของกิจการสามารถลงทุนได้อย่างเต็มที่ ก็จะทำให้เศรษฐกิจการเงินในชุมชนสะพัดมากขึ้น

(3) การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมทางการศึกษาจะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตสูงขึ้น เพราะประชาชนทุกคนรู้จักคิดและเข้าใจถึงคุณค่าของสังคม จึงพยายามนำศักยภาพของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนสร้างสรรค์การตลาดและนวัตกรรมรูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้นภายใต้ทิศทางการเข้าใจและพัฒนาชุมชน

(4) การเร่งพัฒนานวัตกรรม ช่วยให้ประชาชนในชุมชนนี้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและโอกาสต่าง ๆ ด้วยการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้เข้ากับการผลิตและการแข่งขันทางการตลาดได้ดีขึ้น ทำให้หลายคนเห็นประโยชน์และความก้าวหน้าของสังคมภายนอก จึงทำให้เกิดความตระหนักในการสร้างการตลาดรูปแบบต่าง ๆ ผสมผสานกับพื้นที่และยุคสมัยใหม่ไปด้วยกัน

(5) การร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ระบบนิเวศกลับมา มีสภาพที่ดีขึ้น เพราะทุกประเทศต่างต้องพึ่งพิงทรัพยากรในการสร้างรายได้หรือ

ผลผลิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นทุนที่เอื้อให้การพัฒนาที่ยั่งยืน
แต่ละคนในพื้นที่จึงรู้สึกห่วงแหนควบคู่กับต้องการให้เศรษฐกิจพื้นที่เติบโต

2) การวิเคราะห์ความท้าทายของชุมชนตำบลคลองแห สามารถอธิบาย
โดยสรุปได้ดังนี้

(1) ความมั่นคงภายในประเทศ สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ที่ทำให้นักท่องเที่ยวและนักธุรกิจจำนวนมากหวาดระแวงกับ
สถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงยกเลิกการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและดำเนินธุรกิจภาคใต้
ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนซบเซาลง ความรุนแรงของสถานการณ์สามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้รุนแรงเป็นทิศทางแปรผันกับเศรษฐกิจของอำเภอหาดใหญ่และชุมชนแห่งนี้

(2) โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่
ภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากทุกฝ่ายต่างมุ่งพัฒนาให้ประเทศไทยหลุดพ้นจาก
กับดักรายได้ปานกลาง โดยคำนึงถึง GDP เป็นสำคัญ จนการพัฒนาอาจขาด
ความสมดุลระหว่างมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความสุข
ของประชาชน พื้นที่บางสวนในชุมชนกำลังถูกจับจองจากนายทุนเพื่อรองรับโรงงาน
อุตสาหกรรม

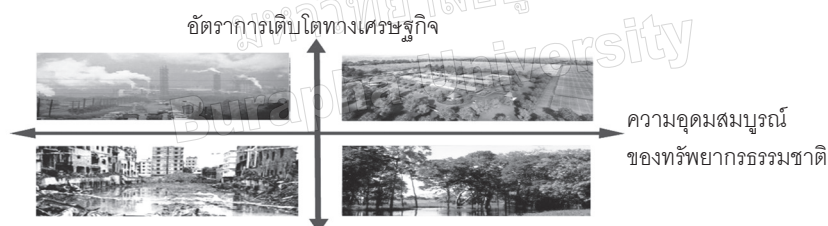
(3) ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านรายได้
การศึกษา การเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาล ความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้น
ทำให้เกิดรอยร้าวในสังคม หากสังคมเหลื่อมล้ำมากก็ยิ่งทำให้ประชาชนในชุมชน
ที่ถอยในการทำงานและอาจตัดสินใจโยกย้ายออกจากชุมชนในที่สุด

(4) อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ทุกวันนี้ปัญหาอาชญากรรมที่แฝง
เข้ามาด้วยเทคโนโลยีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการหลอกลวงให้ฝ่ายผู้เสียหาย
หลงเชื่อ รวมถึงปัญหาการป้องกันระบบฐานข้อมูล หลายคนในชุมชนจึงยังไม่เชื่อมั่น
กับความปลอดภัยและไม่ต้องการที่จะเรียนรู้กับเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น

(5) ปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดมลภาวะทั้งทางน้ำ
อากาศ และดิน ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศ โดยทุกคนสามารถสังเกตได้ว่า
ทุกวันนี้อากาศแปรปรวนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ที่เกิด
อุทกภัยเป็นประจำทุกปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการลงทุนในพื้นที่
ตลอดจนผู้คนแต่ละครัวเรือนในชุมชนต่างวิตกกังวลและเตรียมตัวป้องกันอุทกภัย

3. การกำหนดภาพอนาคต โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาระดมความคิดเห็นและกำหนดทิศทางจัดการอนาคตร่วมกัน โดยจำแนกเป็น 5 ด้าน (PESTE) ได้แก่ การเมืองและการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม นวัตกรรม และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม และทำการคัดกรองสัญญาณการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัย 2 ด้าน ที่มาจากสัญญาณจำนวนมากที่กระจายอยู่ในแต่ละมิติที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลนี้ในช่วงเวลา 5 ปีข้างหน้า จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์แนวโน้มและระบุแรงผลักดัน 2 แรง คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และกำหนดภาพอนาคตได้เป็น 4 ภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพอนาคตของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในช่วงเวลา 5 ปีข้างหน้า

1) ความยั่งยืน (Sustainability) เศรษฐกิจเติบโตและพึ่งตนเองในทุกมิติ พร้อมทั้งสามารถแข่งขันกับภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทุกคนในชุมชนตำบลนี้สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นควบคู่กับการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและดุลยภาพ พร้อมทั้งชุมชนตำบลนี้สามารถหาช่องทางเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในทรัพยากร รวมถึงร่วมมือกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้ดีขึ้น โดยเป็นการรักษาสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการปกป้องรักษาระบบนิเวศไปพร้อมกัน ประชาชนในชุมชนตำบลนี้จึงจำเป็นต้องมีจิตสำนึกในการออม การประกอบธุรกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใต้ฐานความมั่นคงและความสมดุล ทุกคนในชุมชนจึงจำเป็นต้องรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อสร้างงานและรายได้ พร้อมทั้งการสร้างเสถียรภาพและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจด้วยระเบียบวินัยในการจัดสรรทรัพยากรภายใต้ฐานการพัฒนา

และความมั่นคงทางสังคม นั้นหมายถึง การนำแนวคิดทฤษฎีใหม่เข้ามาผสมผสานประยุกต์ใช้ในชุมชน ขณะที่เทคโนโลยีต้องถูกเลือกใช้ให้ตรงตามเป้าหมายและกระจายอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ผู้นำท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม พร้อมกับทุกคนต้องพยายามคิดค้นหรือสร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยี

2) ดึกดำบรรพ์ (Ancient) ชุมชนตำบลนี้อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานปัจจัยการผลิต ระบบนิเวศยังคงความอุดมสมบูรณ์ อากาศปราศจากมลพิษ แต่ขาดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในทุกมิติ ไม่มีการรวมกลุ่มการผลิตและการตลาด ประชาชนแต่ละคนนั่งเฉยที่จะพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชนให้ดีขึ้น และไม่อาจผจญประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ ตลอดจนไม่สนใจที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันกับภายนอก เพราะฉะนั้นทุกคนต้องรู้จักการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้เกิดการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในทรัพยากรประกอบกับทุกคนต้องเข้าใจและเรียนรู้ที่จะใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับดุลยภาพ นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชนตำบลนี้ต้องรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งโดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้สนับสนุนการผลิตและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นภาพอนาคตนี้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญในอีก 5 ปีข้างหน้าของชุมชนแห่งนี้ภายใต้การพัฒนาและรักษาความสมดุลระหว่างอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติด้วยความร่วมมือและเอาใจใส่ของทุกคนในชุมชน

3) การล่มสลาย (Collapse) ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและไม่ได้รับการฟื้นฟูอย่างจริงจัง โดยประชาชนในชุมชนตำบลนี้ต้องย้ายถิ่นฐานหรือจำยอมอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติลดลงและเสื่อมโทรม โรงงานอุตสาหกรรมและทุกครัวเรือนต่างปล่อยของเสียในลักษณะต่าง ๆ ทั้งรูปแบบน้ำเสีย ขยะ เสียง ควั่น สารพิษ ทำให้สิ่งแวดล้อมเต็มไปด้วยมลพิษ และสิ่งมีชีวิตบางอย่างสูญพันธุ์ไป ทุกคนขาดจิตสำนึกหรือตระหนักในการร่วมกันฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับมาสมบูรณ์ดังเดิม ขณะเดียวกันประชาชนต่างนั่งเฉยกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตนเองและไม่มีฝ่ายใดให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน เพราะฉะนั้นทุกคนต้องเข้าใจที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประสิทธิภาพและดุลยภาพ ประกอบกับร่วมมือกันอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมกันอย่างจริงจัง

กล่าวคือ ทุกคนต้องมีจิตสำนึกและวางแผนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนตนเอง โดยรู้จักรักษาทรัพยากรให้อยู่ในสภาพดีและร่วมมือกันฟื้นฟูหรือนำทรัพยากรเหล่านั้น กลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อทำให้ระบบนิเวศกลับมาสมดุล ดั่งเดิม ในขณะที่ผู้ประกอบการก็ต้องมีจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจและจำเป็นต้องเลือกนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสีเขียว เพื่อช่วย อำนวยความสะดวกและการตลาดของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ทุกคนจึงต้องมีจิตสำนึก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญภายใต้ กฎระเบียบเดียวกัน

4) ความคับคั่ง (Congestion) ทูทางสังคมเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ด้วยเช่นกัน การพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ โดยขาดการดูแลเอาใจใส่ด้านทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ เป็นการพัฒนาอย่าง ก้าวกระโดดที่ให้ความสำคัญแต่เพียงอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผ่านภาคอุตสาหกรรมอย่างไม่หยุดยั้งที่ขาดการวิเคราะห์และ คำนึงถึงผลกระทบในมิติอื่น ๆ ขณะเดียวกันประชาชนในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกัน อย่างแออัด รูปแบบการเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นความเปราะบางที่เกิดขึ้น จนนำไปสู่ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงแก่ชุมชนตามมา เพราะทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจถูกทำลายและระบบนิเวศไม่อาจดำรงอยู่ได้ ดังนั้น ประชาชนในชุมชนตำบลนี้ต้องร่วมมือกันสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นธรรม โดยต้องพัฒนาการทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และชุมชน ต้องมีการรวมกลุ่มการผลิตและการตลาด เพื่อผลานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และเป็นการสร้างงานและรายได้ให้กับประชาชน อันจะช่วยทำให้เสถียรภาพและ ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนกลับคืนมา โดยยึดตามหลักกฎระเบียบวินัย ในการจัดสรรทรัพยากรภายใต้การคำนึงถึงการพัฒนาและความมั่นคงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ ประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และปรับเปลี่ยนค่านิยม ทางเศรษฐกิจใหม่ควบคู่กับการพยายามนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ ใช้ได้อย่างเหมาะสมด้วยจิตใจใฝ่พัฒนาของประชาชนในชุมชน

จากการวิเคราะห์เชิงนิรนัยอันนำไปสู่สภาพอนาคตทั้งหมดนี้ ทำให้ เข้าใจถึงสภาพการณ์ของชุมชนตำบลคลองแหที่จะเกิดขึ้นในระยะเวลา 5 ปี

ข้างหน้านี้ ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในวางแผนยุทธศาสตร์
การพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องตามทิศทางบริบทการพัฒนาประเทศไทย

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

1. อภิปรายผล

1) การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของชุมชนตำบลคลองแห ซึ่งชุมชนแห่งนี้
มีจุดแข็งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคตอีก 5 ปี
ข้างหน้า ได้แก่ 1) การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
สอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่หมายถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน
โดยอาศัยแนวคิดการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ที่หมายถึง การมีข้อมูลสารสนเทศ
และความรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนสามารถเข้าถึงความจริง
ของปัญหาในชุมชน และพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน ที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการ
และแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ชุมชน
สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและ
สังคม 2) ประชาชนมีความสามารถในการออมและการลงทุน ทำให้เศรษฐกิจชุมชน
เข้มแข็งด้วยประชาชนในชุมชนนั่นเอง 3) ชุมชนนี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดม
สมบูรณ์ ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจ
จึงต้องดำเนินการควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ เช่นเดียวกับ
ผลการศึกษาสภาพปัญหาการพึ่งตนเองของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู โดย
พีระ กันหาชิน, วิบูล เป็นสุข และชาติรี นาคะกุล. (2556, หน้า 63-64) ระบุว่า
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น 1 ใน 4 องค์ประกอบการพึ่งพาตนเอง
ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่สหัสวรรษ (Millennium Development Goals:
MDGs) โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ด้วยตัวแบบการพัฒนา
ที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งเป็นการผนวกปัจจัย
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับเศรษฐกิจและสังคม 4) ประชาชน
ต่างมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ที่เป็นไปตามแนวคิดการพึ่งพาตนเองตามทฤษฎี
การพึ่งพา (Dependency Theory) และแนวคิดการพึ่งพาตนเอง (Self-reliance)
เป็นเป้าหมายในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกของความเป็นชุมชน

และเป็นทางเลือกใหม่ของการพัฒนาที่ตั้งอยู่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเอง และ 5) ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นพื้นฐานของการวางแผนพัฒนาสังคมเชิงรุก มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมอาศัยร่วมกันอย่างสันติเช่นเดียวกับชุมชนตำบลคลองแห โดยมีลักษณะความประนีประนอมและไว้วางใจเหมือนกัน ด้วยแนวคิดสมานฉันท์รักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน และการสะสมทุนทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนการท่องเที่ยวมีเศรษฐกิจที่ดีตามมา (สุจิตรา กาลจักร, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และเอกวิทย์ มณีธร, 2557, หน้า 194)

ขณะเดียวกันจุดอ่อนสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนตำบลนี้ ได้แก่ 1) ประชาชนขาดการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของชุมชนตำบลนี้มุ่งเน้นงานประดิษฐ์เป็นสิ่งสำคัญ ทำให้มีข้อจำกัดในการผลิตหรือสรรสร้างออกแบบผลิตภัณฑ์องค์กรภาครัฐจึงควรมีบทบาทให้การสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของวิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการ ในการนำพัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนพัฒนากระบวนการผลิตและมาตรฐาน รวมถึงคุณภาพวัตถุดิบ เช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ในภาคใต้ที่ได้นำนวัตกรรมเข้ามาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเส้นใยผักตบชวา 2) การพัฒนาเศรษฐกิจขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่ตลาดน้ำคลองแหที่เป็นพื้นที่จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และอาหารพื้นเมืองของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผ้าบาติก ผ้าคลุมผมสตรีอิสลาม เครื่องแกง ซึ่งในปัจจุบันนี้ ตลาดน้ำดังกล่าวกลับมีบรรยากาศการซื้อขายซบเซาลง และการรวมกลุ่มของชุมชนบางแห่งที่ยุบตัวลง 3) สภาพพื้นที่ชุมชนไม่มีพื้นที่รับและกระจายน้ำ ซึ่งแต่เดิมชุมชนตำบลนี้มีพื้นที่คอยรับน้ำ แต่ปัจจุบันนี้พื้นที่ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นอสังหาริมทรัพย์เป็นจำนวนมาก พื้นที่ของชุมชนตำบลนี้จึงลักษณะน้ำท่วมขังที่เกิดจากลำคลองและท่วมขังเฉพาะแห่งที่ระบายไม่ทันที่อาจนานถึง 3 วัน หากฝนตกเป็นปริมาณมาก น้ำจะท่วมอย่างรวดเร็วในบริเวณหมู่บ้านจัดสรรและบริเวณบ้านป่ากัน 4) ประชาชนไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่ผ่านมากการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมิได้เกิดความยั่งยืนเนื่องจากประชาชนมิได้เข้ามามีส่วนร่วมแต่ประการใด การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนช่วยให้การจัดการชุมชนประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับการวิจัยของปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน (2558, หน้า 101) ที่กล่าวว่า

การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันจะทำให้มีกำหนดวิถีการผลิตสีเขียว การพัฒนาเศรษฐกิจมีความสร้างสรรค์และยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมตามมา ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของทุกคนต้องมีการประสานสัมพันธ์กับเครือข่ายถือเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้แนวคิดนี้ประสบความสำเร็จ ซึ่งแนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองนี้ กุหลาบ รัตนัสัจธรรม, วสุธร ตันวัฒนกุล, อรพิน ทองดี และสุนิศา แสงจันทร์ (2545, หน้า 26) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงการประสานวัฒนธรรมถือเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่สำคัญ และ 5) ปัญหาเสถียรภาพที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ต้นเหตุของปัญหาและอาชญากรรมอื่น เช่น การจี้ปล้นที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนนั้นตามมา

2) การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของชุมชนแห่งนี้ทั้ง 5 มิติ อันประกอบด้วย

1) การเมืองและการปกครอง 2) เศรษฐกิจ 3) สังคม 4) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และ 5) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศและนานาชาติที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนตำบลคลองแห ซึ่งโอกาสของชุมชนตำบลนี้ คือ 1) ความร่วมมือระหว่างประเทศ 2) อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ 3) การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา 4) การเร่งพัฒนานวัตกรรม และ 5) การร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ขณะที่ความท้าทายสำคัญ ได้แก่ 1) ความมั่นคงภายในประเทศ 2) โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม 3) ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิติ 4) อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ และ 5) ปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

โอกาสและความท้าทายข้างต้นนี้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ควบคู่กับกรอบบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) การกำหนดภาพอนาคต ซึ่งการกำหนดภาพอนาคตนี้เป็นการคาดการณ์สถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคตของชุมชนตำบลคลองแห เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนสามารถรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอีก 5 ปีข้างหน้า และดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Oliver (2014, p. 47) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายสำคัญในการวางแผนอนาคตของชุมชน คือ การนำไปปรับใช้กับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

ภาพอนาคตของชุมชนตำบลคลองแหเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์แบบนิรนัยผ่านเมทริกซ์ภาพอนาคต เช่นเดียวกับการกำหนดภาพอนาคตของชุมชนในโรมาเนียที่ Ghisa, Goux-Baudiment, Dator & Cole (2011, pp. 997-999) พบว่า ภาพอนาคตนั้นเป็นการมองถึงภาพอนาคตแห่งทางเลือก ภาพอนาคตที่เลวร้ายที่สุด และดีที่สุดหรือภาพอนาคตในอุดมคติ ส่วนภาพอนาคตของชุมชนนี้มีแก่นปัจจัยผลักดันสำคัญ คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้สามารถกำหนดภาพอนาคตในอุดมคติที่ตั้งเป้าหมายไว้ คือ ความยั่งยืน ซึ่งเป็นการรักษาสมดุลและพัฒนาทั้งอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่าสภาพแวดล้อมไร้มลพิษ เศรษฐกิจเข้มแข็ง ด้วยความร่วมมือทุกคน ผู้สังคมที่ยั่งยืน หรือเรียกโดยย่อว่า 2E2S ซึ่งประชาชนชุมชนได้ร่วมกันกำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืนได้นั้น ประชาชนในชุมชนต้องไม่คำนึงผลประโยชน์ของตนเอง หรือกลุ่มอาชีพของตนเองเพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยเช่นกัน

(2) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา กลุ่มผลิตภัณฑ์ไปสู่การตลาดเชิงรุกในยุคดิจิทัลนี้ จำเป็นต้องอาศัยธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) ช่วยอำนวยความสะดวกและสร้างเสริมประสิทธิภาพเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

2) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการนำภาพอนาคตมาปรับสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาในแต่ละด้านให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน

(2) ควรมีการติดตามสภาพการณ์ของชุมชนที่อาจมีข้อมูลเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นมา เพื่อให้ผลงานวิจัยครั้งใหม่ได้มียุทธศาสตร์ที่เท่าทันต่อสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

รายการอ้างอิง

- กุหลาบ รัตนสังข์ธรรม, วสุธร ตันวัฒนกุล, อรพิน ทองดี และสุนิศา แสงจันทร์. (2545). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลห้วยขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด*. ชลบุรี: เอบี พรินท์.
- ทอแสงรวี ถิณะแก้ว. (2555). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัดปทุมธานี. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(8), 39-52.
- เทศบาลเมืองคลองแห. (2559). *ข้อมูลทั่วไป*. วันที่ค้นข้อมูล 30 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.Khlonghaecity.go.th/viewpage.php?page_id=4
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชันณรงค์ เครือนวน. (2558). เศรษฐกิจสีเขียวในชุมชนท้องถิ่น: ศึกษาชุมชนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 3(2), 85-102.
- พีระ กันหาชิน, วิบูล เป็นสุข และชาติรี นาคะกุล. (2556). ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในระดับหมู่บ้านโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 2(2), 63-78.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). *โครงการกำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาวในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศ (ระยะที่ 1)*. วันที่ค้นข้อมูล 30 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.onep.go.th/download/2013june19_final_report.pdf

- สุจิรา กาลจักร, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และเอกวิทย์ มณีธร. (2557). พัทยา: จากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 22(40), 181-197.
- Bishop, P., Hines, A., & Collins, T. (2007). The Current State of Scenario Development: An Overview of Techniques. *Foresight*, 9(1), 5-25.
- Ghisa, M., Goux-Baudiment, F., Dator, A. J., & Cole, S. (2011). Designing a Foresight Exercise for the Future of Rural Communities in Romania. *Future*, 43(6), 996-1008.
- Oliver, H. (2014, December). Exploratory Scenario Plan. *Planning*, 46-47.
- Wulf, T., Meissner, P., & Stubner S. (2010). *A Scenario-based Approach to Strategic Planning: Integrating Planning and Process Perspective of Strategy*. Leipzig, Germany: Center for Scenario Planning-Roland Berger Research.